

КІМЧИНСЬКА С. В.,
асистент кафедри правосуддя
юридичного факультету
(Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича)

УДК 347.9

ФУНКЦІЇ МЕХАНІЗМУ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У статті досліджуються такі системно-правові та галузеві функції механізму цивільного процесуального регулювання, як регулятивна, охоронна, організаційна та виховна.

Ключові слова: функції механізму цивільного процесуального регулювання, регулятивна функція, охоронна функція, правозастосовна функція, контрольна функція, організаційна функція, виховна функція.

В статье исследуются такие системно-правовые и отраслевые функции механизма гражданского процессуального регулирования, как регулятивная, охранительная, организационная и воспитательная.

Ключевые слова: функции механизма гражданского процессуального регулирования, регулятивная функция, охранительная функция, правоприменительная функция, контрольная функция, организационная функция, воспитательная функция.

In the article such legal systematic and industrial functions of mechanism of civil procedural legal regulation as regulation, guarding, organizational and educational are investigated.

Key words: functions of mechanism of civil procedural regulation, regulatory function, guarding function, enforcement function, control function, organizational function, educational function.

Вступ. Однією з найбільш актуальних проблем науки цивільного процесуального права досі залишається дослідження функцій механізму цивільного процесуального регулювання, що дозволяють найбільш повно і всебічно розкрити сутність та призначення цього правового явища. Хоча в загальному це питання піднімалося переважно теоретиками права і стосувалося здебільшого правового регулювання, проте сьогодні вимагає їх подальшого вивчення саме на галузевому рівні, щоб безпосередньо застосовувати теоретичні знання про функції права при вирішенні практичних завдань реалізації норм цивільного процесуального права. Як відзначає М. Ю. Осіпов, саме функції правового регулювання відображають сутність правового регулювання, його місце і роль у системі соціального регулювання, основні напрямки впливу правового, інформаційного та ціннісно-мотивувального регулювання на соціальну дійсність, пов'язані з вирішенням конкретних задач, розв'язання яких неможливе або ускладнене без використання правового регулювання, адже саме у функціях відображаються найбільш важливі властивості цього правового явища [15, с. 156].

Постановка завдання. Одним з факторів, що обумовив вибір теми статті, є стан її розробки. І хоча існують ґрунтовні роботи в теорії права, то питання механізму цивільного процесуального регулювання (і тим більше його функцій) і досі залишаються поза увагою науковців. Окремі дослідження функцій правового регулювання в різні роки здійснювали

такі вчені: В. Д. Ардашкин, О. П. Войтович, О. В. Горшев, В. М. Горшенев, Н. І. Дівєєва, В. Б. Ісаков, Д. А. Керімов, С. А. Лошакова, М. Ю. Осіпов, П. О. Попов, Ю. Ю. Томілова тощо.

Актуальність і недостатня ступінь розробки теми в цивільному процесуальному праві обумовлюють мету цієї статті, що полягає в дослідженні функцій механізму цивільного процесуального регулювання. Необхідною умовою для досягнення поставленої мети є вирішення наступних завдань: 1) дослідити правову природу функцій механізму цивільного процесуального регулювання; 2) сформулювати визначення поняття «функції механізму цивільного процесуального регулювання»; 3) класифікувати функції механізму цивільного процесуального регулювання; 4) розкрити зміст функцій механізму цивільного процесуального регулювання.

Результати дослідження. Належне розуміння функцій механізму цивільного процесуального регулювання вимагає їх дослідження в залежності від сфери прояву, і одночасно – від конкретного змісту. Дійсно, з одного боку, сутність явища виступає відправною точкою, що визначає основні напрямки його впливу на суспільні відносини. З іншого – розгляд функціонального аспекту механізму цивільного процесуального регулювання дозволяє глибше зрозуміти саму його природу і в залежності від різновиду та змісту окремих функцій робити висновки про сутність досліджуваного феномену. Таким чином, зв'язок механізму цивільного процесуального регулювання і його функцій не можна розуміти як односторонній, адже він є взаємообумовлений.

Разом із цим слід зауважити, що функції механізму цивільного процесуального регулювання ніколи не були предметом самостійного наукового аналізу (такі роботи у вітчизняному праві відсутні), однак є декілька досліджень, присвячених функціям правового регулювання, функціям правосуддя і функціям цивільного судочинства. Що стосується самого поняття «функція», то в науці воно використовується в різних значеннях. Так, у теорії права поняття «функції» охоплює основні напрями впливу права на суспільні відносини, що відображають його сутність і соціальне призначення в суспільстві [20, с. 36]. При цьому доведено, що функції права не можуть проявити себе інакше, як через правове регулювання [8, с. 123], а тому функції механізму цивільного процесуального регулювання співвідносяться з функціям правового регулювання як загальне з конкретним, а з функціями правосуддя – як загальне і частина загального. Отож припускаємо за можливе використовувати в цій статті вже наявні результати наукового пошуку з обов'язковим врахуванням особливостей досліджуваного явища. Таким чином, кожен галузевий механізм правового регулювання паралельно (а механізм цивільного процесуального регулювання являє собою систему складних, взаємообумовлених процесуально-правових елементів, за допомогою яких держава забезпечує ефективний вплив цивільного процесуального права на суспільні відносини, що виникають, змінюються і припиняються в цивільному судочинстві) міститиме прояви як загальнотеоретичної моделі правового регулювання, так і особливості відповідної галузі права. Адже саме за допомогою функцій механізму цивільного процесуального регулювання відбувається реалізація на практиці завдань, які ставляться перед цивільним судочинством у цілому, і тому природно, що досліджувані функції перебувають з ними в тісному і нерозривному зв'язку.

Отже, враховуючи все наведене, можна стверджувати, що функції механізму цивільного процесуального регулювання одночасно є похідними від функцій правового регулювання і функцій правосуддя, що обумовлюється їхньою процесуально-правовою природою та роллю у впливі на суспільні відносини, що виникають, змінюються і припиняються в процесі здійснення правосуддя. Більше того, сконцентрувавши в собі основні загально-теоретичні напрямки впливу права (через функції правового регулювання і функції правосуддя) механізм правового регулювання перетворює їх у практичну площину функцій цивільного судочинства, з яким також перебуває в постійній взаємодії.

Найбільш повної розробки поняття «функції механізму правового регулювання» дістало серед дослідників загальнотеоретичних правових наук. Так, за словами

Ю. В. Кривицького, механізм правового регулювання є складною теоретико-методологічною категорією, призначення якої полягає в тому, що вона дозволяє виявити місце, «субординацію» функцій відповідної галузі, задіяних у процесі правового регулювання на різних стадіях [12, с. 77–78]. Поряд з цим, у філософії права досить поширеним є підхід, згідно з яким під функціями розуміється зовнішній прояв ознак будь-якого об'єкту в певній системі відносин [11, с. 56]. Це визначення не можна вважати прийнятним для дослідження функцій механізму правового регулювання, оскільки чимало зовнішніх проявів його ознак є не функціями, а виступають в якості особливостей чи властивостей. Іншої точки зору дотримуються і теоретики права. Так, на думку М. Ю. Осіпова, під функціями правового регулювання слід розуміти основні напрямки впливу правового регулювання на соціальну дійсність, що відображають сутність правового регулювання, його місце і роль в системі соціального регулювання [15, с. 37–38]. Але в площині цивільного процесуального права запропоноване теоретиками визначення вимагає конкретизації та уточнення.

Вище наведене засвідчує, що дискусія стосовно вихідної дефініції досліджуваного нами об'єкту далеко не завершена. Тому вважаємо за необхідне надати наступне визначення цього поняття, що поєднуватиме водночас риси функцій правосуддя і функцій правового регулювання в цілому. Отже, функції механізму цивільного процесуального регулювання – це напрямки впливу цивільного процесуального регулювання на цивільні процесуальні відносини з метою захисту порушених, невизнаних або оспорених прав фізичних і юридичних осіб, держави. Таким чином, функції правового регулювання визначають напрямки впливу норм права на поведінку учасників правовідносин, а функції механізму цивільного процесуального регулювання відображають, як реалізується норма цивільного процесуального права в цивільному судочинстві через права, обов'язки, поведінку учасників цивільних процесуальних правовідносин.

Оскільки за основу нашого дослідження взято взаємозв'язок функцій правового регулювання, функцій правосуддя і функцій цивільного судочинства, тому очевидно, що класифікація останніх складатиметься з органічного поєднання перших та других. Інакше кажучи, серед функцій механізму цивільного процесуального регулювання можна виділити функції правового регулювання (назвемо їх системними, оскільки вони притаманні усій системі права), функції правосуддя (називатимемо їх судовими через те, що вони реалізуються безпосередньо в діяльності суду) та функції цивільного судочинства (назвемо їх галузевими, адже вони властиві цивільному процесуальному праву).

Перш ніж виокремити системні функції механізму цивільного процесуального регулювання, слід з'ясувати, які функції виконує правове регулювання. Але навіть поверхневий аналіз запропонованих науковцями функцій демонструє широкий діапазон та відсутність єдності в наукових колах. Так, В. М. Горшенев виділяв три види функцій правового регулювання: статична, динамічна та негативна [7, с. 27]. Одну з найбільш розгорнутих класифікацій функцій правового регулювання пропонує М. Ю. Осіпов, який розрізняє такі функції правового регулювання як: упорядкування, гарантування, координація і захист, інтегративність, політичність, стабілізаційність, моделювання, орієнтуюча функція, стимулювання та обмеження [15, с. 37]. Попри, здавалось би, різноманітність запропонованих вченими функцій, детальний аналіз їх реалізації на практиці дозволяє згрупувати їх у дві групи більш традиційних для правової дійсності функцій – регулятивну і охоронну. У запропонованій В. М. Горшеневим класифікації, статична і динамічна функції правового регулювання, на наш погляд, виступають регуляторами суспільних відносин, а отже є проявом регулятивної функції. Проте прототипом негативної функції виступає охоронна, як така, що задіюється у випадку, коли в правовідносинах відбулося певне порушення. Це ж саме стосується і сформульованої М. Ю. Осіповим класифікації функцій правового регулювання, де роль регулятора суспільних відносин виконують наступні функції: упорядкування, інтегративна, політична, стабілізуюча, моделювання й орієнтуюча; а охорона суспільних відносин покладається на гарантуючу функцію, функцію координації і захисту інтересів, а також на функ-

цію стимулювання та обмежень. Таким чином, до системних функцій правового регулювання у механізмі цивільного процесуального регулювання належать дві основні функції права: регулятивна і охоронна. Підтвердженням цього є і той факт, що в юридичній літературі функції правового регулювання розглядаються досить часто як підвиди регулятивної функції права [15, с. 39]. Більше того, Ю. Ю. Томілова, беручи за основу поділ функцій на регулятивні і охоронні, взагалі розрізняє окремі механізми – механізм правового регулювання і, відповідно, механізм правової охорони [21, с. 57]. Ми категорично не погоджуємося з таким підходом, адже таким чином, на нашу думку, автор фактично прирівнює функцію механізму до самого механізму. На наш погляд, тут відбувається підміна понять, коли підставою для ототожнення є не юридичне значення чи правові ознаки, а семантика однокореневих слів. Що ж стосується регулятивної функції механізму цивільного процесуального регулювання, то це такий напрямок процесуально-правового впливу, що упорядковує цивільні процесуальні правовідносини, встановлює права і обов'язки та закріплює, яким чином суб'єкти права мають їх використовувати та дотримуватися. Таким чином, регулятивна функція механізму цивільного процесуального регулювання – це системно-правовий напрямок впливу цивільного процесуального регулювання на цивільні процесуальні правовідносини з метою їх регламентації та упорядкування.

Наступна системна функція правового регулювання в механізмі цивільного процесуального регулювання – охоронна. Як стверджує В. Д. Ардашкін, сутність охоронної функції правового регулювання полягає в захисті встановлених правовідносин від різного роду посягань з боку порушників законності і правопорядку [2, с. 39–40]. У рамках цієї функції, продовжує Ю. Ю. Томілова, здійснюється охорона позитивних і витіснення негативних, шкідливих для суспільства явищ, попередження і припинення протиправних зазіхань на правопорядок, а також відновлення порушених, невизнаних чи оспорених прав [21, с. 18]. Все це рівною мірою має відношення і до цивільного процесуального права. Таким чином, охоронна функція механізму цивільного процесуального регулювання – це системно-правовий напрямок впливу цивільного процесуального регулювання на цивільні процесуальні правовідносини з метою їх захисту від протиправних посягань і порушень.

Більш дискусійним у науці цивільного процесуального права є питання судових функцій правового регулювання, зокрема функцій правосуддя. Так, О. Ф. Скакун порівнює механізм правового регулювання із годинниковим механізмом, де кожна складова частина виконує специфічні функції [18, с. 498]. Під іншим кутом зору до цього питання підійшла О. П. Войтович, яка в одному з аспектів цивільного судочинства (судовій практиці) виділяє такі функції: сигнально-інформаційну, орієнтовну, корегуючу та правоконкретизуючу [4, с. 95]. Поряд з цим С. А. Лошакова пропонує виділяти мотиваційну та стимулюючу функцію правового регулювання [13, с. 5].

Серед останніх наукових напрацювань у цій сфері найбільш обґрунтованими вважаємо підходи тих науковців, які відступають від невиправданого розширення переліку цих функцій і йдуть шляхом узагальнення напрямків правового впливу на врегульовані цивільні процесуальні правовідносини, уникаючи надмірного роздроблення та конкретизації [8, с. 125]. Тому ми вважаємо за необхідне всі судові функції механізму цивільного процесуального регулювання звести у дві великі групи: організаційну і виховну. Як стверджувала С. А. Лошакова, регулювання суспільних відносин як загально-соціальна функція права конкретно виражається в процедурах перетворення суспільних відносин у функції організації та виховання [13, с. 5]. Тож розглянемо їх детальніше.

На організаційно-процедурний характер цих функцій звертали увагу чимало вчених [9, с. 114–117; 14, с. 42–47]. Так, С. О. Кареліна найважливішою функцією засобів правового регулювання називає досягнення ними цілей і завдань механізму правового регулювання, що є організованою послідовністю відповідних процедур [10, с. 68]. За словами А. В. Малько, механізм правового регулювання дозволяє не тільки зібрати разом явища правової дійсності і змалювати їх як цілісну процедуру [20, с. 367]. Таким чином, організаційна

функція механізму цивільного процесуального регулювання – це судовий напрямок впливу цивільного процесуального регулювання на цивільні процесуальні правовідносини з метою приведення їх в організаційну єдність для безперешкодного дотримання всіх установлених законодавством процесуальних процедур і проваджень.

Що ж стосується іншої судової функції механізму правового регулювання (виховної), то, як відзначає М. Ю. Осіпов, ця функція розглядається як самостійна функція кожної галузі права [15, с. 39]. Досі своєчасним видається твердження М. М. Тарасова, який відзначив, що виховна функція сприяє укріпленню законності і правопорядку, попередженню правопорушень та формуванню поважного ставлення до закону та суду [19, с. 17]. В якості резюмуючого підсумку наведених точок зору можна використати слова О. В. Горшева, який наполягає на тому, що виховна функція виражається у формуванні в учасників правовідносин переконання в доцільності і справедливості відповідного порядку правового регулювання, у необхідності координувати свою поведінку з вимогами правових норм [6, с. 216]. Повертаючись до виховної функції механізму цивільного процесуального регулювання, зауважимо, що, впливаючи через переконання на свідомість учасників цивільних процесуальних правовідносин, законодавець формує загальні ідеологічні настанови та психологічні мотиви правомірної поведінки. У результаті чого створюється осмислене розуміння цивільного процесуального права, яке призводить до неухильного дотримання його приписів не лише через острах перед можливими наслідками негативного характеру, але й через усвідомлення цілей та завдань законодавця. Таким чином, виховна функція механізму цивільного процесуального регулювання – це судовий напрямок впливу цивільного процесуального регулювання на цивільні процесуальні правовідносини з метою прищеплення усвідомленого розуміння необхідності дотримуватися норм цивільного процесуального права.

Стосовно галузевих функцій вірно відзначає П. О. Попов, що головною і виключною функцією цивільного судочинства є відправлення правосуддя [17, с. 86]. Розширюють перелік функцій цивільного судочинства автори підручника «Громадянський процес в вопросах и ответах», які стверджують, що цивільному судочинству притаманні дві основні функції: 1) розгляд і вирішення справи; 2) перегляд судових актів [3, с. 34]. Як бачимо, питання розробки вичерпного і уніфікованого переліку функцій цивільного судочинства, які б дали підстави виділити функції механізму цивільного процесуального регулювання, відноситься до числа дискусійних. Головне, що поєднує позиції різних вчених, – це спроба сформулювати авторські позиції щодо місця та ролі таких функцій у правовому регулюванні. Зокрема, переважна більшість авторів виділяє правозастосовну функцію правосуддя. Так, Н. О. Чечіна стверджує, що застосування норм цивільного процесуального права являє собою процес забезпечення правильності та швидкості судової діяльності, законності правосуддя як державно-владної функції [22, с. 14]. Продовжує ці міркування М. М. Вопленко, який наголошує, що питання функцій правозастосування є фактично питанням про його роль та цільове призначення в механізмі правового регулювання суспільних відносин [5, с. 192]. Як правило, під застосування норми цивільного процесуального права розуміють зовнішню форму реалізації норм цієї галузі права, що полягає в практичному втіленні її приписів у цивільні процесуальні правовідносини [17, с. 114]. При цьому важливо, що застосування однієї норми цивільного процесуального права послідовно запроваджує в життя решту норм, із якими вона перебуває у функціональних зв'язках, а діяльність суду по застосуванню правових норм є основною рушійною силою цивільного процесу. Між тим проблема ефективного правового регулювання в будь-якій галузі права значною мірою обумовлена не лише якістю і не стільки кількістю норм права, скільки якістю їх застосування, що реалізується шляхом за діянням однойменної функції механізму цивільного процесуального регулювання. Таким чином, правозастосовна функція механізму цивільного процесуального регулювання – це галузевий напрямок впливу цивільного процесуального регулювання на цивільні процесуальні правовідносини з метою забезпечення найбільш ефективної реалізації на практиці норм цивільного процесуального права.

Правосуддя реалізується також шляхом здійснення судового контролю за дотриманням всіма учасниками процесу їх прав та обов'язків, за правильністю використання норм права судами нижчих інстанцій та за виконанням судових рішень. Як зазначається в літературі, судовий контроль являє собою, з одного боку, окремий напрямок діяльності судової гілки влади, а з іншого – є самостійною процесуальною функцією правосуддя [16, с. 19]. При цьому ми не погоджуємось із В. О. Азаровим та І. Ю. Тарічко, які стверджують, що судовий контроль не має жодного відношення до відправлення судом правосуддя, а отже є проявом адміністративної діяльності судді [1, с. 136]. Таким чином, контрольна функція механізму цивільного процесуального регулювання – це галузевий напрямок впливу цивільного процесуального регулювання на цивільні процесуальні правовідносини з метою здійснення нагляду за реалізацією норм цивільного процесуального права як судом, так і іншими учасниками цивільних процесуальних правовідносин.

Висновки. Підсумовуючи все вище наведене, вважаємо, що функції механізму цивільного процесуального регулювання являють собою напрямки впливу цивільного процесуального регулювання на цивільні процесуальні правовідносини з метою захисту порушених, невизнаних або оспорених прав фізичних і юридичних осіб, держави. При цьому функції правового регулювання визначають напрямки впливу норм права на поведінку учасників правовідносин, а функції механізму цивільного процесуального регулювання відображають, як реалізується норма цивільного процесуального права в цивільному судочинстві. Серед функцій механізму цивільного процесуального регулювання можна виділити системні, судові та галузеві функції. До системних функцій механізму цивільного процесуального регулювання належать регулятивна і охоронна, до судових – організаційна і виховна, а до галузевих – правозастосовна і контрольна.

Список використаних джерел:

1. Азаров В. А., Тарічко, І. Ю. Функции судебного контроля в истории, теории и практике уголовного процесса России / В. А. Азаров, И. Ю. Тарічко. – Омск : ОГУ, 2004. – 379 с.
2. Ардашкин В. Д. Охранительный механизм в правовой системе социализма / В. Д. Ардашкин. – Красноярск : Изд-во Краснояр. ун-та, 1987. – 132 с.
3. Власов А. А., Власова М. Г., Черкашин В. А. Гражданский процесс в вопросах и ответах : [учеб. пособие] / под ред. А. А. Власова. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – 368 с.
4. Войтович Е. П. Судебная практика в механизме гражданско-правового регулирования : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Е. П. Войтович. – Новосибирск, 2006. – 167 с.
5. Вопленко Н. Н. Правоприменительная практика: понятие, основные черты и функции : [монография] / Н. Н. Вопленко. – Волгоград : Изд-во ВолГУ, 2004. – 205 с.
6. Горшев А. В. Функции правосознания в механизме уголовно-правового регулирования : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08 / А. В. Горшев. – Екатеринбург, 1997. – 366 с.
7. Горшенев В. М. Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе / В. М. Горшенев. – М. : Юрид. лит., 1972. – 258 с.
8. Дивеева Н. И. Функции индивидуального правового регулирования / Н. И. Дивеева // Право. – 2008. – № 1. – С. 123–126.
9. Исаков В. Б. Функции фактических обстоятельств в механизме правового регулирования / В. Б. Исаков // Советское государство и право. – 1975. – № 2. – С. 114–117;
10. Карелина С. А. Механизм правового регулирования отношений несостоятельности (банкротства) : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.03. – М., 2008. – 638 л.
11. Керимов Д. А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права) / Д. А. Керимов. – М. : Аванта, 2000. – 560 с.
12. Кривицький Ю. В. Механізм правового регулювання в сучасній теорії права / Ю. В. Кривицький // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 4. – С. 74–79.

13. Лошакова С. А. О функциях правового регулирования / С. А. Лошакова // Юридическая наука. – 2011. – № 1. – С. 3–5.
14. Молодкин Н. Е. Место и функции судебного правоприменительного акта в механизме правового регулирования / Н. Е. Молодкин // Юридические науки. – 2004. – № 5. – С. 42–47.
15. Осипов М. Ю. Правовое регулирование как динамическая система: понятие, структура, функции : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / М. Ю. Осипов. – Москва, 2008. – 203 с.
16. Підлубна О. В. Судовий контроль за виконанням судових рішень / О. В. Підлубна // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток державності та права в Україні: реалії сьогодення» (м. Одеса, 13-14 серпня 2011 р.). – Одеса : у 2 ч. – Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2011. – Ч. II. – С. 18–20.
17. Попов П. А. Функции современного гражданского судопроизводства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.15 / П. А. Попов. – Москва, 2005. – 168 с.
18. Скакун О. Ф. Теорія держави права : [підручник] / О. Ф. Скакун. – Х. : Консум ; Ун-т внутр. дел, 2009. – 656 с.
19. Тарасов Н. Н. Роль социально-психологических факторов в правовом регулировании : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Н. Н. Тарасов. – Свердловск, 1979. – 23 с.
20. Теория государства и права : курс лекций / под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. – М. : Юрист, 2001. – 672 с.
21. Томилова Ю. Ю. Охранительные правоотношения в механизме правового регулирования : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Ю. Ю. Томилова. – Москва, 2004. – 230 с.
22. Чечина Н. А. Нормы гражданского процессуального права и их применение : автореф. дисс. ... докт. юрид. наук / Н. А. Чечина. – Л., 1965. – 31 с.

РУДЕНКО А. В.,

аспірант кафедри цивільного права № 1
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 347.447

СУБСИДАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОГОВОРОМ ПОРУКИ

Субсидарна відповідальність (від лат. *subsidiarius* – резервний, допоміжний) у деяких випадках застосовується в договірних зобов'язаннях. Прикладом такого зобов'язання є договір поруки. За загальним правилом, встановленим Цивільним кодексом України, у разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою, боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники. Однак договором поруки може бути встановлено додаткову (субсидарну) відповідальність поручителя. У статті досліджуються основні аспекти настання субсидарної відповідальності поручителя за договором поруки, її особливості, правова природа.

Ключові слова: субсидарна відповідальність, договір поруки, субсидарна відповідальність поручителя.

